

natik ¹⁾ tako položili, da so se s konci prav dobro vkup stisnili; sklade pa, kjer se cev cevi tiši, smo dobro z rušnjo ali pa s šoto založili in potem graben zasuli. Na koncu vsacega grabna pri odteku vode smo položili 9 čevljev dolgomecesno cev, tako, kakor se pri štirnah rabijo, in v te cevi derže lončene cevi; tako se obvaruje, da se jarki in cevi pri odteku vode pokvariti nemorejo.

Da v tacih krajih, kjer zemlja ni skoz in skoz enako terda, in se na vsako vižo cevi v enih krajih bolj ko v drugih posedejo, naše delo ni zavreči, bodo, mislim, tisti, ki to razumejo, poterjili. Dile naredé res enmalo več stroškov ko natike, pa pri dilah natik treba ni ²⁾, in tudi pokladanje cevi gré po dilah bolje od rok ³⁾. Za tako ozke dile jima skor vsak posestnik les, pa tudi niso drage. Naj bolje je, da se za to rabo dile iz ravno posekanega lesa vrežejo in koj sirove (frišne) porabijo. Misliti se smé, da take dile, ki vedno v mokrem ležé, dolgo terpeti ne morejo, — pa če prav sčasoma zgnjijó, je že do tistega časa zemlja pod cevmi uterjena ⁴⁾.

(Konec sledí.)

Majhne obertnije po kmetih.

(Konec.)

Kdo nek nareja tiste stotere prelepe in različne igrače, kakoršne vidimo pri tergovcih ali na somnjih, in ktere tako radi kupujemo, da otroke svoje ž njimi razveselujemo? Pridni kmetje in marljiva njih družina izdelujejo pozimi vse te stvari. Vse igrače, pod imenom „nemške igrače“ znane, prihajajo večidel iz Berhtolsgadna, najlepše pa iz Tiroljskega, kjer iz lesa, rogov, slonove in druge kosti, iz broná ali kovine razne posodice, cevke, pišalke, perotnjake, žljice, nože pa vilice; potem hišno in kuhinsko orodje, omarice, sklédice, mizice, hišice in cerkvice, neštivilno veliko ljilj in soldatov, konjičev, kravic in jagnet — na kratko, vsakoverstne igrače strugajo, rezljajo, sestavljajo, limajo in barvajo. Po vaseh na Tiroljskem ni skorej človeka, ki pozimi, ali kader nima nič družega opravljati, ne bi s to obertnijo se pečal. Dela pa vsa družina, celó nar manjši otroci morajo pomagati. Vsak izbere si poseben predmet, ktereга zna nar bolje delati, pa tudi v izdelovanji tistega zadobiva časoma tako ročnost in urnost, da bi človek ne verjel, kako lepo pa naglo mu gré vse delo spod rok. Eden risa, drugi struga ali rezljá, tretji lima ali sestavlja posamne plati; še drugi bojari, lakira ali zlatí itd. Veselje je gledati marljivo družinico, kako se giblje in suče in trudi, da si kaj pridela.

Vsi taki izdelki, kateri se prav nizko prodajajo, grejo velikrat skozi 5 ali 6 rok, preden v Norimberg ali Ausbor na terg pridejo. Odtod razpošiljajo jih po celem svetu tergovci.

Umetni strugarji na Tiroljskem po svoji umetni tako slovijo, da njih izdelki, tesarske in rezljarske

delá, se celó v daljno Indijo prodajajo, ter pridnim stanovnikom ondotnih dolín vsako leto veliko sto goldinarjev donášajo. —

Na Nemškem, posebno na Badenskem in Virtemberskem, kjer izvira Donava in teče reka Rein, se prostira neprijetni veliki „černi gojzd“. Ondi je podnebe merzlo in ojstro; zemlja gorata in neplodna. Kaj tedaj počenjajo tam ljudje, posebno revni kmetiči, da se preživé? Lotili so se že od starodavnih časov male obertnije, namreč izdelovati majhne lesene stenske ure. To pa delajo vsi: odrašeni, otroci, možki pa ženske. Vsako leto izdelajo takih uric na tavžente ter jih nosijo in pošiljajo na bližnje in daljne kraje: po Nemškem in Francozkem, na slovanske dežele na Poljsko in Rusovsko; peljejo jih čez morje v Ameriko celó! Majhne kmetiške urice hodijo tedaj deleč okoli, bijejo skorej po celem svetu, ter oznanujejo delavnost prostih vašanov.

Nič se na kmetih ložeje ne izdeluje, kakor ptičnice iz verbovic ali medenega svila; tudi mišolovke, pasti za podgane in druge zverí se lahko narejajo. Nekoliko orodja, nekaj male pazljivosti in umnosti je zadosti, da grejo take dela vsakemu lahko spod rok.

Po nekterih krajih lovijo ali redijo kmetje koristne živalice. Kjer so močirji ali mlakuže, v katerih pi-javke bivajo, hasní, da jih ljudje love, pa lekarjem ali zdravnikom prodajajo, ki teh živalic, kakor je znano, v mnogih boleznih vedno in veliko potrebujejo.

Le kratko omenjamo še tukaj nekterih malih obertnij, ktere bi utegnile selanom koristiti. Mravljinčji jajčiki, ktere slaviči in druge ptičice pevke rade zobljejo, utegnejo tudi otroci in ženske nabirati. Sušijo naj jih na toplem, pa se dajo deleč pošiljati. — Na Tiroljskem in po Turingii redijo kmetje pridno kanarčke. Mlade kanarčke prodajajo v velik dobiček tergovcom, ki jih na Rusovsko in Angležko, posebno pa v Turčijo pošiljajo, kjer te lepo rumene ptičke radi drago plačujejo. — Blizo morja naj berejo revni ljudje primorske rastline, kakoršne po bregovih rastejo; naj jih spravljajo vkup, ker so v dober gnoj porabljive. Kemikarji napravljajo iz njih sodo ali natron.

Še več stvari je, katerih bi se utegnili pridni pa prebrisani kmetje ob prenehanji poljskih del lotiti; pa naj sklenem s temi. Da pa dela dobro spod rok in po sreči grejo, treba je, da je človek priden in poterpežljiv, pred vsem pa, da ima umno glavico to in uno rokodelstvo in obertnijo začeti in pa pota najti, po katerih se izdelki spečajo in prodajo po svetu.

J. Š.

Odkritoserčna beseda

o zadevah slovstvenega društva sv. Mohora *).

Lepo je viditi in slišati, kako se društvo sv. Mohorja čedalje lepše razvija in med slovenskim ljudstvom zmiraj dalje razširja. Že šteje po poslednjem naznanilu 994 družtvenikov iz kmetiškega, učiteljskega in posebno iz duhovskega stanú, kar nam sopet jasno spričuje, kako neutrudljiva je posebno častita duhovščina za blagor našega naroda. Dve leti je še le minulo, kar je bilo naše društvo osnovano, pa že lepo število bukev in bukvic raznega zapopadka je v tem kratkem času na svetlo danih. Čast in hvala torej vsim, ki so tako dobrovoljno društvu na pomoč pritekli ga s svojimi dnarnimi prineski v njegovem žlahnem namenu podpirati! Gotovo gré pričakovati, da se jih bo še več družtvenikov oglasilo, ako društvo ne opeša in se sploh po željah in nasvetih rodoljubnih, za povzdigo domačega slovstva vnetih mož, kolikor je mogoče, ravná. Gotovo bodo

*) Ker se s temi „željami“ popolnoma vjema neki drugi spis, ki smo ga že davnej prejeli pa dosihmal še ne natisnili, ga bomo razglasili prvo pot. Vred.

¹⁾ Ali bo to prav, kadar bojo dile sognjile, bo prihodnja skušnja učila. Gosp. Kreuter pravi v omenjenem spisu: „brez natik ne pokladajo zdaj nikjer več cevi; so jih pokladali sicer nekđaj tam pa tam brez natik, pa skušnje so učile, da to je slabo; le zavolj manjših stroškov so se opušale natike, pa ta varčnost se ni splačala“. V cevi brez natik zarinejo močirske rastline in pa mah, ki se čez cevi poklada, svoje korenine še lože, in po njih se zamaše potem cevi, ki se morajo zatega voljo čez leto in dan včasih ven vzeti in očistiti zamaška.

²⁾ Skušnje drugod, kakor smo ravno rekli, ne poterjujejo tega. Brez natik je delo vselej nevarno.

³⁾ Pa podlaganje dil je le potreba v sili.

⁴⁾ Zemlja pod cevmi se po obilih skušnjah nikdar ne uterdi, ker voda, ki je pod cevmi, ne more nikdar nikoli vsa v cevi priti, temuč le toliko, kolikor je po kapilarni moči posesajo. Vred.

potem druŕstvu blizo vsi udje verni in zvesti ostali in ga radovoljno še dalje podpirali.

Prepričan, da ne bom samo g. druŕtvenikom, ampak tudi slav. odboru vstregel, mu hočem od časa do časa resnične želje druŕtvenih udov naznanjati, da jih slavni odbor pretrese, in če jih resnične spozna, tudi s časom izpeljati skusi. Kolikor sem dozdaj priloŕnosti imel, se z raznimi druŕtveniki o druŕtvenih zadevah pogovarjati, so v sledečih rečeh vsi ene želje:

1. Bukve, ktere sl. druŕstvo izdaja, naj bodo brez izjeme v pravilnem slovenskem jeziku pisane. Gotovo bi se bile doslej izdane knjige čitateljem še veliko bolj prikupile, ako bi toliko slovniskih pogreškov in drugih raznoličnih oblik v njih najti ne bilo. Pa vsemu temu se dá vprihodoje lahko v okom priti, ako se rokopisi, preden se v natis pošiljajo, kakemu slovenskemu pisatelju, ki se je slovniče temeljito izučil, izročé, da ga od konca do kraja natančno pregleda, in po slovniskih pravilih popravi.

2. Naj druŕstvo skerbí, da se vprihodnje v druŕtvenih knjigah ne bo več toliko tiskarnih pogreškov nahajalo. Na kupe bi jih mogli iz vsake doslej izdanih knjig naštetí. Sitno in težavno mora biti zares popravljanje; pa s pazljivostjo se dá tudi to srečno dognati, ker knjige niso časniki, v kterih se zavolj potrebne hitrice marsikak pogrešek lahko prezre. Naj gotoveje sredstvo, tiskarnim pogreškom v okom priti, bi bilo, ako bi se poprava, če to doslej še ni bilo, saj dvema izurjenima popravljavcoma izročevala. Več oči več vidi.

3. Pred vsim drugim bi pa bilo ŕeleti, da bi se druŕtvene bukve lepše in čistejše natiskovale. Od tiskarja, kteremu druŕstvo natis druŕtvenih knjig izročuje, se more po vsi pravici terjati, da naj si lepših, očesu prijetniših pismenk poskerbí. V bukvah, ki so mladini ali kmečkim branja manj vajenim ljudém namenjene, naj bi se rabile nekoliko več pismenke, da očesa preveč ne ŕalijo. Vse napreduje, — zakaj bi mi v tacih stvaréh zmiraj zaostajali?

Odkritoserčno smo tú nektere želje na znanje dali; terdno upamo, da smo po volji blezo vsih druŕtvenikov govorili. Slavno druŕstvo naj jih blagovoli pretresti in potem svojo misel po kakem slovenskem časniku razodene. a—n.

Ozir po svetu.

Boji kónj z volkovi po ukrajnskikh stepah na Rusovskem.

(Konec.)

Te velike bitve kónj in volkov se pa le malokdaj unamejo, in vselej le zoper volkovo voljo, ker njegovo bojevanje je bolj kozaška vojska, neprestano napadanje. Občnega napada mu ni mar, — preleščenje posameznih kónj mu je poglavna umetnost. In pri tem on zvito ravna, da bi se znabiti celó lisica od njega še kaj naučiti znala. Celó tiho in pazno se plazi skozi visoko travo, in sicer vselej proti vetru; le predobro namreč vé, kako zoperu je konjem njegov duh. Dobro si spazi, kje in kako je tabún postavljen. Kmali je kobilo ugledal, ki se s svojim ukusnim ŕebetom nekoliko v stran pase. Ne plane pa koj nanji. Le bedak stopa z obema nogama naenkrat v hišo; naš volk pa zna več, ko hruške peč. Tiho in polagoma se bliŕa ŕebetu. Mislil boš, da je velik spoštovavec ljube nedolŕnosti, in se ljubkemu ŕivinčetu, ktero kakor tudi njegovo porodnico neprestanoma opazuje, čudi zavolj njegove ljubeznjivosti, da je celó v njegovih navadicaŕ posnemati skuša. Ako se pa trudno mladé v travico uleŕe, se raztegne tudi on ko nedolŕna ovčica. Med tim se pa vendar le starki zazdí, da ni vse po pravici; ŕe je ugledala, da se nekaj čudnega v travi giblje, ustraši se in kviško poskoči. Volk tedaj po pasje gobec med sprednje tace poloŕí, neizrekljivo prijazno gledaje in z repom mahljae. Izid tega ravnanja je različen. Je li starka nerodna in se

brez premislika va-nj zakadí, ji volk ko blisk za vrat skoči, goltanec izterga ter ŕrebé unese, in to vse tako naglo, da boš komaj deset naštel. Včasí je pa starka ravno tako previdna, kakor besna, hrup zaŕene in volka s sklicanimi sestrami v hipu zapodí. Kedaj je pa starka le neumna, in si misli, ko z repom mahljajočega volka ugleda, da ti bode le kak miren pes, kakoršnih je na stotine po stepi, in ki so volkovom zlo podobni; gre z ŕebetom nekoliko v stran, in se dalje ne meni za-nj. V takem primerljeji volk zopet drugače vzmaguje. Če se kobila noče precej upokojiti, se nekoliko umakne, ko da bi se celó ne menil za-njo; po ovinkih pa se vznova priplazi ter na mestu uleŕe, kjer pot naravnost k ŕebetu pelje, ki je trudno postalo, in leŕí v travici ko jagnjiče in spí. Volk pa oestro čuje. ŕe davnaj bi je bil lahko ugrabil. Ali njemu ni zato, da bi je samo ugrabil, več tudi v miru razplatil in požerl — pa to izpelje, zmiraj je še starka preblizo. Kakor neprestanoma svoje oči na ŕebe obrača, tako pazno gleda za starko, ki se je ŕe davno v visoki travi skrila, dalje idóč in voljnih trav in mlečnatih zelín iskaje. Kar, čuj! kaki hrup in sopih! Oj, ŕe je je gerdi volk za goltanec zagrabil, malo, ljubko ŕrebé! — Ni moč povedati, kako hitro vseto opravi. Večkrat ŕebe še vpiti nima časa, in volk je na tihem deloma sné, deloma v svoj berlog unese — mladim za kosilo.

Večidel pa gre hrup „huhu! volk! volk!“ po celem tabúnu, je li mati vpitje zagnala, in gorje volku, ako je tedaj tabúnšček (konjski pastir) blizo spal. Berŕ si je oči zmencal, zavihnil se na konja ko sabljica iz noŕnic, in preden se zaveš, on si je ŕe v sredi hrupa ko blisk tako naglo. Volk jo potegne kot sapa s svojim plenom v gobcu, tabúnšček pa s svojo topuzino kot vihar za njim. „Para ti volčja, teci, če češ, ali svojo debolo ŕavbo mi pusti! ker moja je, kakor tudi 10 rubljev, ki mi vsakdo za njo plača. Huj! pof! tadaj veš, kaj je moja topuzina!“ In volk vselej obleŕí; tabúnšček ga nikdar ne zgreší. Le, kander volk k stermim berdom kake deŕje grape dospé, zna se zgoditi, da uteče tabúnščekovi topuzini. Tedaj vtakne gobec med svoje prednje tace, se sključi in po griču skatljá. Tega se vé da tabúnšček ne more, in tedaj tudi zastonj topuzino za njim meče. To pa je le malokdaj. Večidel se mu volk ŕe na prvi mah zverne. Tudi konji pristopajo in ovohujejo pobitega vruga; ali tabúnšček jih s svojim harabnikom (korobačem) odganja, volku sila hitro koŕo odere ter obesi k drugim koŕam, ki ŕe na sedlu visé. Volkovom morajo te koŕe na tabúnščekovem sedlu posebno hudo v oči dregati; zakaj, ni je strupene zelíne, ne divje zverí, ne hudega duha na stepi, ki bi se ga volk bolj bal, ko tabúnščka z njegovo strašno topuzino. Jeriša.

Različne drobtinice.

Stan javnih hranilnic (Sparkassen) po svetu. — Prerajtano je, da v Švajci na 13 ljudi, na Saksonskem na 16, na Angleŕkem na 22, na Hanoverskem na 37, v avstrijanskem cesarstvu na 40, na Pruskem na 45, na Francoskem na 53, v Belgii na 73 ljudi je en človek, ki ima v hranilnici svoj dnar spravljen. — Po tem takem so Švajc arji med vsimi naj bolj varčno ljudstvo.

Kje se naj več pisem piše? — Preštelo se je, da v letu 1853 je na Angleŕkem po pošti šlo 410 milijonov pisem, tedaj se je štelo tam na 1 človeka na leto 14 pisem, v Švajci 19½ mil., tedaj tam na 1 človeka 8 pisem, na Pruskem 77½ mil., tedaj 4½, na Paruskem 17 mil., tedaj 3¾, v avstrijanskem cesarstvu 42 mil., tedaj 1, na Rusovskem (leta 1850) 28 mil., tedaj na 1 človeka še manj kot pol pisma.

V Parizu povŕijejo vsaki dan: — 200 volov, 250 telét, 290 prešičev, 1200 ovác; — koliko kuretine zakolejo na dan, pa se celó ne vé.